

GHEORGHE VIDA

(1946 – 2019)

Gheorghe Vida s-a născut în 8 august 1946 la Baia Mare într-o familie de artiști. Tatăl său era reputatul sculptor Vida Geza, iar mama lui, fiica pictorului Kadar Geza, era muziciană. A crescut nu numai într-un mediu familial cultivat, deschis spre orizonturi culturale și artistice de înalt nivel, dar și într-un oraș ca Baia Mare, devenit celebru prin colonia de pictori care ființa aici încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și unde era arta o prezență vie. Nu este întâmplător că atât el cât și sora lui, Zoe (Zoe Vida Porumb, cunoscută artistă decoratoare), au ales cariere care au avut într-un fel sau altul arta în centrul lor.

După studii liceale la Baia Mare între 1960 și 1964, Gheorghe Vida urmează la București Secția de Istoria și Teoria Artei din cadrul Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” în perioada 1965-1970. Printre profesorii săi s-au numărat Vasile Drăguț, Ion Frunzetti, Eugen Schileru. Este atras de arta medievală și își alege ca temă a lucrării de licență *Biserica parohială Sfântul Ștefan din Baia Mare*. Lucrarea, elaborată sub îndrumarea profesorului Vasile Drăguț, este notată cu 10 excepțional. După absolvire este angajat la Institutul de Istoria Artei

STUDII ȘI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 9 (53), p. 267–284, București, 2019

al Academiei Române din București, ca cercetător stagiar, în sectorul de artă universală condus de istoricul de artă Remus Niclescu, pe care Gheorghe Vida l-a admirat fără rezerve și l-a considerat maestrul său, omagiindu-l la dispariție prin cuvinte emoționante. Sub îndrumarea acestuia Gheorghe Vida se orientează spre problematica secolului al XIX-lea. Redactează primul său studiu de referință. *Contribuții la studiul vieții și operei lui Munkácsy, pe baza scrisorilor și mărturiilor rămase de la Sigismund Ormos*, publicat în „Studii și cercetări de istoria artei”. Seria Artă plastică, vol. 19, nr. 2, 1972, p. 237–285.

În perioada 1972-1973, Gheorghe Vida este bursier Herder în cadrul Universității din Viena unde beneficiază de un stagiu de cercetare care îi va da posibilitatea de a-și adânci cunoștințele în materie de artă central-europeană medievală și modernă. Va mai reveni la Viena și în 1994 cu bursa Samuel Kress. Secolul al XIX-lea și spațiul cultural transilvănean se vor afla din nou în atenția lui și în 1987 când publică în SCIA *Aspecte ale receptării artei europene în Transilvania secolului al XIX-lea*. Tot de interesul lui pentru secolul al XIX-lea ține și cercetarea despre istorism în pictura românească a sec. al XIX-lea, fenomen caracteristic perioadei, insuficient cunoscut, apoi studierea lui Octavian Smigelschi sub specia simbolismului sau a timpuriu dispărutului pictor Emeric Tamas.

Fig. 1. Gheorghe Vida, Târgu Jiu – 1967.

În ceea ce privește secolul al XX-lea Gheorghe Vida se va opri stăruitor asupra operei pictorului și sculptorului Hans Mattis-Teutsch, publicând mai multe studii și articole în publicații românești și germane, asupra complexei opere a pictorului originar din Brașov, aparținător atât de avangarda germană, cât

și de cea maghiară și română. Nu a ignorat nici alte curente artistice interbelice, de pildă Noua obiectivitate care s-a manifestat pregnant în opera mai multor artiști transilvăneni, pe care i-a pus în valoare într-un articol contributiv din revista „Arta”, 1987. Interesul pentru cercetarea perioadei interbelice și diversitatea ei problematică și stilistică, generoasă în subiecte, l-a condus spre investigații de pildă privindu-l pe Brâncuși și elementele Art Deco ale sculpturii sale sau legate de acea artistă cultivată și originală care a fost Nina Arbore, căreia i-a dedicat o bine venită monografie.

A contribuit la mai buna cunoaștere a artei românești moderne în străinătate, colaborând la mai multe dicționare de artă universală printre cele mai prestigioase (A.K. Saur Künstlerlexikon) sau de artă românească. Un capitol substanțial al contribuției sale la istoria artei românești și nu numai o formează dărilor de seamă asupra unor lucrări și autori importanți. A recenzat volume ale lui Theodor Enescu, Amelia Pavel, Dan Hăulică, Marius Porumb, Jolan Balogh, Cătălin Davidescu, printre alții, precum și publicații de referință ale unor muzee – cataloage patrimoniale sau de expoziții. Bun cunoscător al istoriografiei artei contemporane românești a editat culegerea de studii de artă românească contemporană în limba maghiară *Latvany es gondolat* în 1991 la Editura Kriterion, și volumul de scrieri al colegului de generație, criticul Mihai Drișcu.

Arta contemporană a stat în atenția lui Gheorghe Vida încă de timpuriu. Începe să publice cronici de artă din ultimul an de facultate, mai întâi în revista studentească *Amfiteatru*, pentru ca de-a lungul anilor să devină colaborator constant al revistei „Arta”, publicație care a grupat cele mai bune condeie ale criticii de artă din România și al multor altor reviste prestigioase. Activitatea lui de cronicar este prodigioasă. Ca bun cunoscător al scenei artistice transilvănene a scris atât despre artiștii care s-au afirmat în perioada interbelică – printre care Romul Ladea, Kos Andras, Ion Vlasiu, Eugen Gâscă, Vasile Kazar, Abodi Nagy Bela, Maria Ciupe, Traian Bilțiu-Dăncuș, etc. – urmărind meandrele procesului de construire a stilului individual, cât și despre numeroși tineri din Baia Mare, Cluj, Oradea, Satu-Mare, afirmați începând din anii 1960 în care a știut să vadă, cu fină intuiție, semnele valorii. Desigur perspectiva lui Gheorghe Vida asupra artei românești contemporane era mai cuprinzătoare, a scris printre primii, în 1978, despre arta ambientală din România unde experimentele Grupului Sigma erau văzute în articulațiile lor europene, a fost atras de fenomenul taberelor de sculptură și acesta de inspirație occidentală, cadru propice tinerilor sculptori de a dezvolta o problematică a spațiului și forme diferite de a predecesorilor. S-a ocupat de opera pictorului și graficianului Octav Grigorescu, unul dintre cei mai importanți artiști români din a doua jumătate a sec. XX.

De-a lungul anilor activitatea sa de istoric și critic de artă a fost tot mai mult recunoscută și recompensată prin premii și distincții pentru profesionalism, rigoare și competență: 1993 – Premiul Uniunii Artiștilor Plastici pentru critică de artă; 2002 – Crucea de cavaler al Ordinului de Merit al Republicii Ungaria, pentru contribuția adusă la dezvoltarea relațiilor artistice româno-maghiare; 2004 – Ordinul Meritul cultural în grad de Cavaler. A făcut parte din mai multe asociații profesionale cum ar fi Secția de critică de artă din cadrul Uniunii Artiștilor Plastici din România (UAP), al cărei secretar a fost între 1996-2002 și din nou între 2005-2009. A fost de asemenea membru al Consiliului Național al UAP, poziții din care și-a putut spune cuvântul în ceea ce privește selecția și impunerea valorilor artistice contemporane influențând bunul mers al vieții artistice românești. A fost membru al AICA (Association Internationale des Critiques d'Art) și secretar al secției române a CIHA (Comité International d'Histoire de l'Art).

A îndeplinit funcții de răspundere pentru viața culturală a timpului, fiind, în paralel cu calitatea sa de cercetător la Institutul de Istoria Artei și director general al Departamentului de Arte Vizuale din Ministerul Culturii între 1990-1994, într-o perioadă dificilă de reorganizare a acestei instituții după evenimentele din decembrie 1989. Ca director adjunct al Institutului de Istoria Artei în perioada 1995-2011, în timpul directoratului regretatului Remus Niculescu, apoi al profesorului Silviu Angelescu, a luat parte activă la elaborarea proiectelor de cercetare ale Institutului și la organizarea vieții științifice. Față de colegi a fost întotdeauna prietenos, plin de înțelegere și generozitate, asigurând în Institut o atmosferă agreabilă de bună înțelegere și colaborare. În această calitate s-a ocupat de asemenea de apariția în bune condiții a revistelor Institutului, „Studii și cercetări de istoria artei” și „Revue Roumaine d'Histoire de l'Art”. Série Beaux-Arts. Între 1995 și 1998 a predat cursuri în calitate de profesor asociat la Facultatea de Istoria și Teoria Artei a Universității Naționale de Artă din București

Dispariția lui Gheorghe Vida este o pierdere pentru comunitatea profesională căreia îi aparținea. Secția de critică de artă a UAP i-a omagiat memoria în ședința sa din luna septembrie 2019. Istorici și critici de artă, foști colegi și prieteni, i-au evocat personalitatea și au pus în evidență multiplele aspecte ale artei mai vechi și mai noi despre care, astăzi, știm mai mult datorită spiritului cercetător și riguros cu care Gheorghe Vida înțelegea să trateze subiectele de care se apropia.

Ioana Vlasiu

GHEORGHE VIDA
(1946–2019)

Bibliografie alcătuită de Grigore Vida

1969

- „Estetica artei bizantine”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 1 (37), ianuarie 1969, p. 23 [recenzie la P.A. Michelis, *Esthétique de l'art byzantin*, Paris, 1959]
- „Moment plastic clujean”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 4 (40), aprilie 1969
- „A tárgyak művészete”, *Utunk*, nr. 20 (1072), 16 mai 1969
- „Georg Lukács, «Lauda secolului al XIX-lea»”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 6 (42), iunie 1969
- „Sculptura [absolvenților clasei lui Ion Irimescu, 1969]”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 7 (43), iulie 1969, p. 23
- „Instantaneu Romul Ladea”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 9 (45), septembrie 1969
- „Civilizația lemnului”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 12 (48), decembrie 1969, p. 22
- „Fuga de artă”, *Amfiteatru*, anul 4, nr. 12 (48), decembrie 1969, pp. 24–25 [anchetă realizată împreună cu Sorin Stănescu și Mircea Iliescu]

1970

- (împreună cu Cristoph Machat) „Gândirea constructivă în artă”, *Amfiteatru*, anul 5, nr. 2 (50), februarie 1970, pp. 22–23
- „Ștefan Câlția, Valentin Timofte”, *Amfiteatru*, anul 5, nr. 3 (51), martie 1970, p. 25
- „Ștefan Câlția”, *Contemporanul*, 3 iulie 1970
- „Mihailopol – pro memoria”, *Contemporanul*, 10 iulie 1970
- „Waclaw Taranczewski”, *Contemporanul*, nr. 31 (1238), 31 iulie 1970
- „Sala Apollo: Constantin Albani, Nicăpetre, Valeriu Boborelu, Dan Cristian”, *Contemporanul*, 14 august 1970
- „Expoziția filialei Târgu Mureș”, *Contemporanul*, 28 august 1970
- „Romul Ladea”, *Arta*, anul 17, nr. 9, 1970, p. 36
- „Expozițiile Augustin Costinescu, Cornelia Velcescu, Neagu Georgescu”, *Contemporanul*, 16 octombrie 1970
- „Momentul contemporan în învățământul artistic”, *Contemporanul*, nr. 46 (1253), 13 noiembrie 1970 [anchetă realizată împreună cu Mircea Iliescu]

1971

- „Muzeul de Artă Târgu Mureș, Târgu Mureș, 1970”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 18, nr. 1, 1971, pp. 352–353 [recenzie]
- „Pictura europeană în Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, București, 1970”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 18, nr. 1, 1971, p. 353 [recenzie]
 - versiune în franceză: *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 8, 1971, pp. 122–123
- „Neagu Rădulescu, Matisse [Meridiane, București, 1970]”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 18, nr. 1, 1971, pp. 356–357 [recenzie]
- „Atelier: Ladislau Feszt”, *Contemporanul*, 22 ianuarie 1971
- „Expozițiile Alexandru Trifu, Tudor Nicolau, Geta David, Angela Coșereanu, Maria Constantin”, *Contemporanul*, ianuarie 1971
- „Muzeul Țării Crișurilor, Muzeu sătești, Complexul tehnicilor populare din Dumbrava Sibiului”, *Contemporanul*, februarie 1971
- „Expozițiile Margareta Sterian, Fred Micoș, Victor Timofte, Spiru Vergulescu”, *Contemporanul*, 2 aprilie 1971

- „Ligia Macovei”, *Contemporanul*, 30 aprilie 1971
- „Expozițiile Leontin Plosca, Virgil Neagu, Dragoș Morărescu”, *Contemporanul*, 7 mai 1971
- „Grafică”, *Contemporanul*, 14 mai 1971
- „Expozițiile Aurelia Matei Cîmpeanu, Marcel Condor, Lucia Ioan”, *Contemporanul*, 28 mai 1971
- „Expozițiile Maria Chelsoi, Magdalena Chelsoi, Forme decorative contemporane”, *Contemporanul*, 13 august 1971
- „Ștefan Câlția”, *Contemporanul*, 3 septembrie 1971
- „Expozițiile Ion Diaconescu, Gabriela Manole Adoc, Victor Postelnicu”, *Contemporanul*, 5 noiembrie 1971
- „Expoziția «Prezențe artistice la Baia Mare (1896–1971)». 75 de ani de mișcare plastică băimăreană”, *România literară*, anul 4, nr. 49 (165), 2 decembrie 1971
- „Sala Apollo: Dimitrie Gavrilean, Ion Gânju, Dan Covătaru”, *Cronica*, anul 6, nr. 49 (304), 4 decembrie 1971
- „V.L. Tapié, *Barocul* [Editura Științifică, București, 1971]”, *Cronica*, decembrie 1971 [recenzie]
- (împreună cu Mihai Drișcu) „Acțiunea «Tabere»: Arad, Măgura Buzăului, Babadag, Medgidia”, *Arta*, anul 18, nr. 10–11–12, 1971, pp. 53–64
- „Simeze: Niko Pirosmasvili [Sala Dalles, București, 1971]”, *Arta*, anul 18, nr. 10–11–12, 1971, p. 104

1972

- „Dan Hăulică, *Calder* [Meridiane, București, 1971]”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 19, nr. 1, 1972, p. 160 [recenzie]
 - versiune în franceză: *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 9, nr. 1, 1972, p. 132
- „Contribuții la studiul vieții și operei lui Munkácsy, pe baza scrisorilor și mărturiilor rămase de la Sigismund Ormos”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 19, nr. 2, 1972, pp. 237–285
- „Prezențe artistice la Baia-Mare (1896–1971)”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 19, nr. 2, 1972, pp. 326–327 [cronică]
- „Prezențe artistice la Baia-Mare (1896–1971)”, *Arta*, anul 19, nr. 2, 1972, p. 38
- „Expozițiile Rodica Roman, Ioana Munteanu, Madeleine Braun”, *Contemporanul*, 16 iunie 1972
- „Expoziția Bob Bulgaru”, *Contemporanul*, nr. 30 (1341), 21 iulie 1972
- „Tineri artiști: Doru Rotaru”, *Contemporanul*, nr. 33 (1344), 11 august 1972
- „Expozițiile Gazbia Sirry, Holley Chirot, Vasile Grigore”, *Contemporanul*, 27 octombrie 1972

1973

- „Irina Fortunescu, *Utrillo* [Meridiane, București, 1972]”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 20, nr. 1, 1973, p. 186 [recenzie]

1974

- „Cadran: *Bildende Kunst*, nr. 4, 5, 6, 7/1974”, *Arta*, anul 21, nr. 8, 1974, pp. 36–37
- „Cronică: Ștefan Szönyi [expoziție retrospectivă, Sala Dalles, București, septembrie–octombrie 1974]”, *Arta*, anul 21, nr. 12, 1974, pp. 34–35

1975

- „Cadran: *Művészet*, nr. 4/1975; *Bildende Kunst*, nr. 4/1975”, *Arta*, anul 22, nr. 6, 1975, p. 38

1976

- „Jolán Balogh, *Katalog der ausländischen Bildwerke des Museums der bildenden Künste in Budapest IV.–XVIII. Jahrhundert* [Akadémiai Kiadó, Budapesta, 1975]”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 23, 1976, pp. 215–216 [recenzie]

- versiune în franceză: *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 13, 1976, pp. 157–158
- (împreună cu Mihai Drișcu) „Tabere '76”, *Arta*, anul 23, nr. 12, 1976, pp. 21–32

1977

- (împreună cu Ioana Vlasiu și Carmen Gabriela Dumitrescu) „Répertoire sélectif des expositions de Bucarest (1975–1976)”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 14, 1977, pp. 131–133 [cronică]
- „Marius Porumb, *Icoane din Maramureș* [Dacia, Cluj-Napoca, 1975]”, *Revista UNESCO*, nr. 3, 1977, p. 95 [recenzie]

1978

- „Arta ambientală în România. Ipoteze și interpretări”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 25, 1978, pp. 175–199
 - reluat în catalogul expoziției *Studiul II*, Galeria Bastion, Timișoara, 1981
 - fragment în Ileana Pintilie, Ștefan Bertalan. *Drumuri la răscruce*, Triade, Timișoara, 2010 (colecția „Maestrii Timișoarei”), pp. 153–154
 - versiune în limba maghiară: „Környezetművészeti törekvések Romániában”, în Gheorghe Vida (ed.), *Látvány és gondolat. Tanulmányok a jelenkori román képzőművészetről*, Kriterion, București, 1991, pp. 98–116
- „O vizită a lui Sigismund Ormos la Muzeul Brukenthal în anul 1874”, *Studii și comunicări – Galeria de artă*, vol. 1, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1978, pp. 85–91
- „Bán András, *Textilul după textil*”, *Arta*, anul 25, nr. 5–6, 1978, pp. 53–54 [traducere împreună cu Marius Tătaru]

1979

- „Meridiane: Construcția imaginii orașului; Spectacol luminos; Carte [Walter Herdeg (ed.), *Archigraphia: Architectural and Environmental Graphics*, Graphic Press, Zürich, 1978]; Noi muzee; Expoziție [*America reconstruită*, Galeria 40, Eger, R.P. Ungară]”, *Arta*, anul 26, nr. 4, 1979, p. 38
- „Teatrul la *Bauhaus*: Oscar Schlemmer, *Omul și figura artificială*; Moholy-Nagy László, *Teatru, circ, varieteu*”, *Arta*, anul 26, nr. 5–6, 1979, pp. 78–80 [selecție și traducere]
- „Meridiane: Expoziții la Neue Galerie am Landesmuseum Joanneum, Graz; Expoziții din Ungaria; *Művészet*, nr. 9, septembrie 1979; Proiect [grădină proiectată de Emilio Ambasz la Ludenhausen, Germania]”, *Arta*, anul 26, nr. 10, 1979, pp. 39–40

1980

- „Muzee: Galeria Nagy Imre”, *Arta*, anul 27, nr. 6, 1980, p. 29
- „Jurnalul galeriilor: Margareta Sterian; Ștefan Câlția; Mihai Cismaru; Zamfir Dumitrescu; Sorin Ilfoveanu; Nicolae Fleissig; Vlad Nicodim, Vasile Ivan; Constantina Dumitru; George Paul Mihail”, *Arta*, anul 27, nr. 6, 1980, pp. 38–39

1981

- „Tabere: Paralelă Măgura–Căsoaia”, *Arta*, anul 28, nr. 1–2, 1981, pp. 12–13
- „Cronică: Pictură contemporană maghiară”, *Arta*, anul 28, nr. 1–2, 1981, pp. 53–54
- „Cronică: Artiști plastici din Serbia”, *Arta*, anul 28, nr. 3, 1981, pp. 28–29
- „Aurelian Dinulescu: Metamorfoze II”, *România literară*, 2 aprilie 1981
- „Din tradiția școlii clujene de arte”, *Arta*, anul 28, nr. 4, 1981, pp. 5–6
- „Prin ateliere clujene: Abodi Nagy Béla; Aranyosi György; Cornel Cenani; Vasile Crișan; Forró Antal; Incze János-Dés; Kós András; Kusztoz Endre; Ioachim Nica; Simon Györgyi”, *Arta*, anul 28, nr. 4, 1981, p. 24

• „Antologie: László Moholy-Nagy [articole din revista *Korunk*]”, *Arta*, anul 28, nr. 5, 1981, pp. 29–32 [traducere]

- „Cronică: Alexandra Vasilichian”, *Arta*, anul 28, nr. 9, 1981, p. 27
- „Profil: Márta Jakobovits”, *Arta*, anul 28, nr. 10–11, 1981, p. 40
- „Expoziția Edith Lugosi–László Lugosi”, *România literară*, 12 noiembrie 1981

1982

- „Cronică: Omagiu țărănimii”, *Arta*, anul 29, nr. 7–8, 1982, pp. 45–46
- „Prin ateliere timișorene: Leon Vreme; Fulga Marianov”, *Arta*, anul 29, nr. 7–8, 1982, p. 69
- „Jurnalul galeriilor: Trofim Brânză; Gheorghe Nicolae; Tudor Popescu, Adrian Pal; Valeriu Boborelu; Vasile Chinschi; Leonard Răchită; Daniel Cristofovici; Grigorescu Ion; Radu Dărăngă”, *Arta*, anul 29, nr. 7–8, 1982, pp. 73–74

1983

- „Cronică: Patru pictori din Ungaria [Eigel István, Csavlek András, Kiss Zoltán László, Váli Deszö]”, *Arta*, anul 30, nr. 7, 1983, p. 34
- „Cronică: Valentin Hoeflich”, *Arta*, anul 30, nr. 8, 1983, p. 32
- „Jurnalul galeriilor: Desen (Casia Csehi Păpușoi, Peter Csehi, Ana Golici, Mircea Muntenescu, Marilena Preda Sânc); Aurelian Dinulescu; Nelly Merola Grigoriu, Dumitru Georgescu; Clarette Wachtel”, *Arta*, anul 30, nr. 8, 1983, pp. 42–44
- „Restituiri: Traian Bilțiu-Dăncuș la Muzeul maramureșean din Sighetul Marmăției”, *Arta*, anul 30, nr. 9, 1983, p. 17
- „Prin ateliere: M. Vincze Edit; Madarassy György; Törös Gábor”, *Arta*, anul 30, nr. 9, 1983, pp. 36–37
- „Abodi Nagy, Béla”, „Abrudan, Petre”, în *Allgemeines Künstler-Lexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, erarbeitet, redigiert und herausgegeben von Günter Meißner und einem Redaktions-Kollektiv unter internationaler Mitwirkung, vol. 1, E.A. Seemann, Leipzig, 1983; retipărire anastatică: *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 1, K.G. Saur, München–Leipzig, 1992, pp. 148–149, 184

1984

- „Maria Ciupe”, *Arta*, anul 31, nr. 1, 1984, p. 26
- „Rodica Stanca Pamfil”, *Arta*, anul 31, nr. 1, 1984, p. 29
- „Prin ateliere: Marin Andreescu; Gheorghita Rusu; Iuliana Predu”, *Arta*, anul 31, nr. 2, 1984, pp. 33–34
- „Mattis-Teutsch și dialogul european al formelor”, *Arta*, anul 31, nr. 5, 1984, pp. 19–21
 - reluat în Alexandru Beldiman, Magda Cârneli (ed.), București, *anii 1920–1940: Între avangardă și modernism*, Simetria, București, 1994, pp. 91–96 și în *Mattis-Teutsch, artist al avangardei*, Muzeul de Artă, Brașov, 2009, pp. 71–80
 - versiune în franceză: *Revue roumaine*, anul 38, vol. 12, 1984
- „Prin ateliere la Satu Mare: Pázkán Mihály; Muhi Sándor”, *Arta*, anul 31, nr. 6, 1984, p. 28
- „Prin ateliere la Oradea: Román Mottl; Kiss Elek; Gheorghe Praja; Ioan Kristófi”, *Arta*, anul 31, nr. 6, 1984, p. 30
- „Jurnalul galeriilor: Constantin Marinescu”, *Arta*, anul 31, nr. 9, 1984, p. 36
- „Comori ale creației artistice românești”, *Arta*, anul 31, nr. 10, 1984, pp. 5–11
- „Jurnalul galeriilor: Gheorghe Boțan; Expoziție de acuarele; Ioana Coja; Constantin Găvenea; Georgeta Mocanu; Ion Taflan; Ion Drăgan; Kántor József”, *Arta*, anul 31, nr. 10, 1984, pp. 36–38
- „Alexandru Ghilduș și performanțele designului”, *Arta*, anul 31, nr. 12, 1984, pp. 22–23
- „Jakobovits Márta”, în Franco Tralli (ed.), *Enciclopedia mondiale degli artisti contemporanei*, Seledizioni, Bologna, 1984, p. 94
 - fragment în catalogul *Jakobovits Márta* [1984]

1985

- „Jurnalul galeriilor: Andrei Szántó”, *Arta*, anul 32, nr. 1, 1985, p. 42
- „Cărți/idei: Amelia Pavel, *Desenul românesc în prima jumătate a secolului XX* [Meridiane, București, 1984]”, *Arta*, anul 32, nr. 1, 1985, p. 43
- „Meridiane: *Bildende Kunst*, nr. 7, 1984; *Művészet*, iulie, august, septembrie 1984”, *Arta*, anul 32, nr. 1, 1985, pp. 45–46
- „Baia Mare – simpozion național de ceramică”, *Arta*, anul 32, nr. 2, 1985, pp. 24–26
- „Kós András”, *Arta*, anul 32, nr. 3, 1985, pp. 25–26
- „Expoziții dedicate celei de a 40-a aniversări a victoriei asupra fascismului și zilei independenței de stat a României”, *Arta*, anul 32, nr. 6, 1985, pp. 3–5
- „L’Expérience des camps de sculpture”, *Revue roumaine*, anul 39, nr. 7, 1985, pp. 29–32
- „Jurnalul galeriilor: Aurelian Dinulescu”, *Arta*, anul 32, nr. 8, 1985, p. 38
- „Aurelian Dinulescu”, *Ramuri*, 15 septembrie 1985
- „Tineri artiști din Sibiu: Cristina Abrihan; Wilhelm Dusil; Judit Fekete-Kóthay; Marian Pleșa; Elena Graure; Ion Tămăian”, *Arta*, anul 32, nr. 9, 1985, pp. 19–20
- „Atelier: Petru Lucaci”, *Arta*, anul 32, nr. 9, 1985, p. 26
- „Tradiție și continuitate în centrul artistic de la Baia Mare”, *Arta*, anul 32, nr. 11, 1985, pp. 5–7

1986

- „Die rumänische Textilkunst heute und ihre in den Traditionen der Volkskunst verwurzelte Weiterentwicklung”, în *Tradition und Innovation im Kunsthandwerk. Internationales wissenschaftliches Symposium anlässlich der IV. Quadriennale des Kunsthandwerks*, Galerie am Fischmarkt, Erfurt, 1986, pp. 48–50
- „Atelier: Monica Vaida”, *Arta*, anul 33, nr. 1, 1986, p. 16
- „Taberele tineretului ’85: Lăzarea”, *Arta*, anul 33, nr. 3, 1986, pp. 16–17
- „Taberele tineretului ’85: Oarba de Mureș”, *Arta*, anul 33, nr. 3, 1986, pp. 19–22 [cu pseudonimul V. Grigore]
- „Jurnalul galeriilor: Aurelian Dinulescu”, *Arta*, anul 33, nr. 4, 1986, p. 37
- „Cronică: Teodor Hârșia”, *Arta*, anul 33, nr. 6, 1986, pp. 16–19
- „Profil: Dénes Molnár”, *Arta*, anul 33, nr. 7, 1986, pp. 25–26
- „Sorin Ilfoveanu”, *Vatra*, iulie 1986
- „Jurnalul galeriilor: Felicia Elena Voiț; Maria Crișan Gaghel, Tudor Popescu; Expoziție de grup, Ploiești; Nicolae Alexi, Aurel Bulacu; Mugur Pascu; Szotyori Anna”, *Arta*, anul 33, nr. 8, 1986, p. 29
- „Meridiane: Quadrienala de arte decorative a țărilor socialiste, Erfurt, 1986”, *Arta*, anul 33, nr. 9, 1986, pp. 37–39
- „Cărți/idei: Alexandru Phoebus, monografie”, *Arta*, anul 33, nr. 11, 1986, p. 37 [recenzie la Andrei Pintilie, *Alexandru Phoebus*, Merdiane, București, 1986]
- „Cărți/idei: Mattis Teutsch și realismul constructiv”, *Arta*, anul 33, nr. 11, 1986, p. 38 [recenzie la Mircea Deac, *Mattis Teutsch*, Dacia, Cluj-Napoca, 1985]
- „Aniversări: Paul Erdős”, *Arta*, anul 33, nr. 12, 1986, pp. 19–21
- „Atelier 35: Onisim Colta”, *Arta*, anul 33, nr. 12, 1986, p. 30
- „Jurnalul galeriilor: Expoziție colectivă (Ștefan Damo, Traian Alexandru Filip, Andrei Romocean, Gheorghe Covaci); Gheorghe Tofan; Anca Șesan; Expoziție omagială, Deva; Ioan Șeu”, *Arta*, anul 33, nr. 12, 1986, pp. 31–33
- „[Anna Szotyori]”, în catalogul *Szotyori Anna*, Târgu-Mureș, 1986
- „Ioan Șeu”, în catalogul *Ioan Șeu. Sculptură*, Galeria de Artă, Deva, 1986
- „[Prefață]”, în catalogul *A.M. Agripa*, Galeria Orizont, București, 1986

1987

- „Aspecte ale receptării artei europene în Transilvania secolului al XIX-lea (I)”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 34, 1987, pp. 40–52

- „Ioan Șeu la Galeriile de Artă Deva”, *Tribuna*, 12 martie 1987
- „Fișe de istoria artei: Emerich Tamás”, *Arta*, anul 34, nr. 3, 1987, pp. 13–14
- „Meridiane: *Bildende Kunst*, nr. 10, 11, 12/1986”, *Arta*, anul 34, nr. 3, 1987, pp. 38–39
- „Cronică: Iosif Mátyás”, *Arta*, anul 34, nr. 4, 1987, p. 26
- „Tabere: Oarba de Mureș”, *Arta*, anul 34, nr. 5, 1987, pp. 14–15
- „«Noua obiectivitate» în opera unor pictori transilvăneni”, *Arta*, anul 34, nr. 7, 1987, p. 9
- „Desenele lui Eugen Gâscă sau eseu despre poetica purității”, *Arta*, anul 34, nr. 7, 1987, pp. 14–15
– reluat în Mariana Vida (ed.), *Donația de grafică Eugen Gâscă (1908–1989)*, Muzeul Național de Artă al României, București, 2007, pp. 31–33
- „Cărți/idei: Amelia Pavel, *Peisaj uman, peisaj natural* [Meridiane, București, 1987]”, *Arta*, anul 34, nr. 9, 1987, p. 37
– versiune în franceză: *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 26, 1989, pp. 105–107
- „Cărți/idei: Dan Hatmanu, *Autoportret în timp* [Junimea, Iași, 1987]”, *Arta*, anul 34, nr. 9, 1987, pp. 37–38
- „Expoziții: Salonul anual de grafică 1987”, *Arta*, anul 34, nr. 10, 1987, pp. 3–7
- „Cărți/idei: Peter Betthausen, *Karl Friedrich Schinkel* [Henschelverlag, Berlin, 1987]”, *Arta*, anul 34, nr. 10, 1987, pp. 34–35 [cu pseudonimul V. Grigore]
- „Vasile Drăguț (1928–1987)”, *Arta*, anul 34, nr. 11, 1987, pp. 19–20 [necrolog]
- „Jurnalul galeriilor: Román Mottl; Eugen Paul”, *Arta*, anul 34, nr. 12, 1987, pp. 38–39
- „[Tabăra de la Oarba de Mureș]”, *Új Élet*, 1987/nr. 15
- „[Prefață]”, în catalogul *Ion Tămâian: Sticlă*, Uniunea Artiștilor Plastici, Sibiu, 1987

1988

- „Cronică: Valentina Boștină”, *Arta*, anul 35, nr. 1, 1988, p. 26
- „Jurnalul galeriilor: Expoziție de tapiserie; Mircea Alexi; Georgeta Borusz, Adrian Dumitrache; Constantin Nircă; Aurel Aniței; Marin Popescu; Anghel Neagu; Aurelia Tudorache; Maria Olteanu, Cristina Gloria Opriș; Tudor Popescu, Emil Gaghel”, *Arta*, anul 35, nr. 2, 1988, pp. 28–33
- „Cronică: Mihail Trifan”, *Arta*, anul 35, nr. 4, 1988, pp. 25–26
- „Portretul unui strălucit portretist [Ion Vlasiu]”, *Contemporanul*, nr. 21 (2166), 20 mai 1988, p. 15
- „Jurnalul galeriilor: Grigore Patrichi-Smulți; Costin Neamțu; Adrian Samson; Expoziția Filialei Buzău”, *Arta*, anul 35, nr. 5, 1988, p. 34
– fragment din textul despre Adrian Samson în catalogul expoziției *Adrian Samson: Rădăcini (pictură)*, Galeria Eforie, București, 1989
- „Tabere: Oarba de Mureș”, *Arta*, anul 35, nr. 6, 1988, pp. 14–15
- „Vasile Kazar la 75 de ani”, *Arta*, anul 35, nr. 7, 1988, p. 4
- „Cronică: Margareta Sterian”, *Arta*, anul 35, nr. 8, 1988, p. 8
- „Cărți/idei: Cătălin Davidescu, *Țuculescu* [Scrisul românesc, Craiova, 1988]”, *Arta*, anul 35, nr. 8, 1988, p. 32
- „Jurnalul galeriilor: Iosif Tellmann; Aurelia Tudorache; Dénes Molnár”, *Arta*, anul 35, nr. 8, 1988, p. 37
- „Sergiu Săliște”, *Contemporanul*, 23 septembrie 1988
- „Natură și metaforă scenică [Expoziția Mugur Pascu]”, *Contemporanul*, nr. 40 (2185), 30 septembrie 1988, p. 13
- „Neoavangardă și postmodernitate”, *Arta*, anul 35, nr. 9, 1988, pp. 36–37
– reprodus fragmentar în Alexandra Titu (ed.), *Experiment în arta românească după 1960 / Experiment in Romanian art since 1960*, Centrul Soros pentru Artă Contemporană, București, 1997, pp. 195–197 (însoțit de o traducere în engleză: „Neovanguard and Postmodernity”)
- „Unirea din 1918 și viața artistică națională”, *Arta*, anul 35, nr. 10, 1988, p. 3
- „Expoziții: Salonul de grafică 1988”, *Arta*, anul 35, nr. 10, 1988, pp. 12–15
- „Fișe de istoria artei: Ioan Mattis”, *Arta*, anul 35, nr. 11, 1988, p. 11
– versiune în germană: *Neue Literatur*, nr. 3/1989

- „Atelier 35: Cătălin Hrimiuc”, *Arta*, anul 35, nr. 11, 1988, p. 20
- „Cornel Medrea ou l’*é*loge de la vie”, *Revue roumaine*, anul 42, nr. 11, 1988, pp. 82–85
- „Mottl Român”, *Új Élet*, 1988/nr. 3, p. 16
- „[Sculptura lui Sergiu Săliște]”, în catalogul *Sergiu Săliște*, Galeria Eforie, București, 1988
- „[Prefață]”, în catalogul *Expoziție retrospectivă de pictură și grafică Iosif Tellmann*, Galeria Forma, Deva, 1988

1989

- „Cronică: Sultana Maitec”, *Arta*, anul 36, nr. 1, 1989, p. 14
- „Simultaneitate și succesiune: Ioan Horvat-Bugnariu”, *Arta*, anul 36, nr. 1, 1989, p. 16
- „Jurnalul galeriilor: Elena Pop”, *Arta*, anul 36, nr. 1, 1989, p. 36
- „Expoziția filialei Cluj-Napoca”, *Arta*, anul 36, nr. 2, 1989, pp. 2–5
- „Expoziții: Filiala Baia Mare la Dalles”, *Arta*, anul 36, nr. 3, 1989, pp. 7–11
- „Alfabetul lui Silviu Băiaș – un *theatrum mundi* pentru copii”, *Arta*, anul 36, nr. 4, 1989, pp. 14–15
- „Jurnalul galeriilor: Aurelian Dinulescu; Mugur Pascu; Tiberiu Fazakaș; Gheorghe Ilea”, *Arta*, anul 36, nr. 4, 1989, pp. 36–37
- „Luciditate, competență, joc al ideilor”, *Contemporanul*, 5 mai 1989 [necrolog Mihai Drișcu]
- „Gheorghe Ilea”, *Ecoul*, nr. 1849, 9 mai 1989, p. 6
- „Împărat și proletar în viziunea lui Steinlen”, *Arta*, anul 36, nr. 6, 1989, p. 20
- „Ilustrațiile lui Ion Panaitescu la poeziile lui Eminescu”, *Arta*, anul 36, nr. 6, 1989, p. 27
- „Cronică: Theodora Moisescu-Stendl”, *Arta*, anul 36, nr. 7, 1989, p. 37
- „Ipostaze creative [Expoziția Ioan Iovan]”, *Orizont*, serie nouă, anul 40, nr. 32 (1171), 11 august 1989, p. 7
- „Temeiurile evocării trecutului”, *Contemporanul*, nr. 38 (2235), 22 septembrie 1989, p. 9
- „Șantier ale artei: Scânteia [Iași]”, *Arta*, anul 36, nr. 9, 1989, pp. 27–28
- „Triptic expozițional: Pictură [Leonid Elaș]”, *Tribuna*, nr. 41, 12 octombrie 1989, p. 6 – reluat în catalogul *Elaș*, Uniunea Artiștilor Plastici, Cluj-Napoca [1989]
- „Cronică: Salonul de grafică ’89”, *Arta*, anul 36, nr. 10, 1989, pp. 2–4
- „Natură și istorie [Expoziția Adrian Samson]”, *Contemporanul*, nr. 45 (2242), 10 noiembrie 1989, p. 13
- „Jurnalul galeriilor: Marin Andreescu; George Păunescu”, *Arta*, anul 36, nr. 11, 1989, p. 34
- „Profil: Berta Benkő Mrazec”, *Arta*, anul 36, nr. 12, 1989, p. 40
- „Jurnalul galeriilor: Ana-Maria Nagy”, *Arta*, anul 36, nr. 12, 1989, pp. 44–45
- „Gânduri la o expoziție”, în catalogul *Kós András*, Galeria Nouă, Cluj-Napoca, 1989
- „[Prefață]”, în catalogul *Simion Cristea: Sculptură*, Galeria de Artă, Deva, 1989
- „Ioan Iovan sau despre temeritatea echivalențelor”, în catalogul *Ioan Iovan: Studii de echivalare*, 1989

1990

- „Expoziții: Doina Simionescu”, *Arta*, anul 37, nr. 1, 1990, pp. 16–17
- „Expoziții: Proiectul «Huma» sau despre «muzica sferelor»”, *Arta*, anul 37, nr. 1, 1990, p. 40
- „Expoziție Gheorghe Pogan”, *Contemporanul*, 23 martie 1990
- „Mihai Ispir (1950–1990)”, *Alternative*, anul 1, nr. 3, 1990, p. 1 [necrolog]
- „Antik, Alexandru”, „Apostol, Nicolaie”, în *Allgemeines Künstler-Lexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, erarbeitet, redigiert und herausgegeben von Günter Meißner und einem Redaktions-Kollektiv unter internationaler Mitwirkung, vol. 3, E.A. Seemann, Leipzig, 1990; retipărire anastatică: *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, K.G. Saur, München–Leipzig, 1992, vol. 4, pp. 268, 531

1991

- *Látvány és gondolat. Tanulmányok a jelenkori román képzőművészetről* [Imagine și concept. Studii despre arta contemporană românească], Kriterion, București, 1991 [antologie și ediție]

- „Ansprache zur Eröffnung der Kunstausstellung im Zehentstadel”, în *Rumänische Woche in Beratzhausen*, Beratzhausen, 1991
- „Saloane '90 (dezbatere): pictură, sculptură”; participă: Călin Dan, Adrian Guță, Theodor Redlow, Iosif Király, François Pamfil, Gheorghe Vida, *Arta*, nr. 2/1991, pp. 12–16
- „Lucia Ioan”, *Arta*, nr. 3/1991, p. 25
- „Imre Baász”, *Arta*, nr. 6/1991, p. 14
- „[Prefață]”, în catalogul *Alexandru Paraschiv: Sculptură*, Galeria Orizont, 1991

1992

- „Expoziția Benedek József”, *Vatra*, anul 22, nr. 5 (254), 1992, p. 19

1993

- „Cuvânt înainte” și „Notă biografică”, în Mihai Drișcu, *Carnet de critic*, ARTa, București, 1993, pp. 3–4, 166
- „Ambient 70”, *Arta*, 1993/nr. 1–2, pp. 11–14 [convorbire cu Călin Dan]
- „[Prefață]”, în catalogul *Donația Vasile Kazar: Desene și gravuri*, Muzeul Național de Artă, București, 1993, pp. 5–6
- „A könyv mint művészi tárgy”/„Object-Book”, în catalogul *Könyvtárgyak/Object-Books*, Országos Széchényi Könyvtár / National Széchényi Library, Nalors Grafika, [Vác,] 1993
- „[Prefață]”, în catalogul *Liviu Brezeanu: Sculptură*, Galeria Galateea, București, 1993
- „[Prefață]”, în catalogul *Galeria Coleus*, București [1993?]

1994

- „Die Situation in Rumänien – Eine Analyse der Mutationen”, în *Bildersturm in Osteuropa: Die Denkmäler der kommunistischen Ära im Umbruch*, ICOMOS. Hefte des Deutschen Nationalkomitees, vol. 13, München, 1994, pp. 62–65
- „A fiatal Munkácsy és Ormos Zsigmond” [Tânărul Munkácsy și Sigismund Ormos], în Sz. Kürti Katalin (ed.), *Munkácsy Mihály (1844–1900). Nemzetközi tudományos emlékülés előadásai*, Nyomdaipari Szolgáltató, Debrecen, 1994, pp. 17–23
- „Kádár Géza életútja és művészete (vázlat)” [Biografia și opera lui Géza Kádár], în *Tanulmányok a Nagybányai művészet köréből*, MissionArt Galéria, Miskolc, 1994, pp. 59–64
- „Simpozionul Arta din perioada postbelică: Valori și nonvalori, Chișinău, 14–17 iulie 1994”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 41, 1994, pp. 106–107 [cronică]
- „Vier rumänische Bildhauer”, în catalogul *Skulpturenpark Herzogin Diane*, Althausen, 1994

1995

- „Andrei Pintilie (1950–1994)”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 42, 1995, pp. 83–86 [cu o bibliografie completă]
- „Brancusi: monographies allemandes”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 32, 1995, pp. 91–94
- „Le symposium international Mihály Munkácsy, 8–9 mars 1994, Debrecen (Hongrie)”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 32, 1995, pp. 103–104 [cronică]

1996

- „Imre Baász”, „Marina Nicolaev”, *Arhitect Design*, anul 6, nr. 3 (39), martie 1996, p. 15
- „O nouă viziune asupra picturii românești interbelice” [recenzie la Amelia Pavel, *Pictura românească interbelică*, Merdiane, București, 1996], „Petre Achițenie”, „Ion Vlasiu la 88 de ani”, *Cultura națională*, anul 1, nr. 1, 23 mai 1996, p. 9
- „Aurelia Stoeie Mărginean”, în catalogul *Aurelia Stoeie Mărginean: Pictură*, Casa Americii Latine, București, 1996

- fragment în pliantul expoziției *Aurelia Stoie Mărginean: Eternul Ierusalim (pictură, acuarelă)*, Muzeul de Artă, Brașov, iunie 2007
- „Kazar, Vasile”, în Jane Turner (ed.), *The Dictionary of Art*, Macmillan Publishers Limited, London, 1996, vol. 17, p. 873
- „Ladea, Romul”, în Jane Turner (ed.), *The Dictionary of Art*, Macmillan Publishers Limited, London, 1996, vol. 18, p. 619
- „Vida, Gheza”, în Jane Turner (ed.), *The Dictionary of Art*, Macmillan Publishers Limited, London, 1996, vol. 32, pp. 418–419
- „Bogoi, Teodor”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 12, K.G. Saur, München–Leipzig, 1996, p. 263
- „Bordenache, Aurel”, „Borgo-Prund, Arnold”, „Boștină, Valentina”, „Boțan, Gheorghe”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 13, K.G. Saur, München–Leipzig, 1996, pp. 5, 48, 230, 235

1997

- „Román művészek a Nagybányai Művésztelepen a két világháború között” [Artiști români la Colonia de la Baia Mare în perioada interbelică], în *Nagybánya Konferencia, 1997 február 27–28*, Szombathelyi Képtár, Szombathelyi, 1997, pp. 54–57
- „Ludmila Toma, Mihai Greco, Chișinău, 1997”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, vol. 44, 1997, pp. 80–81 [recenzie]
- „Amelia Pavel, Pictori evrei din România (1848–1948) [Hasefer, București, 1996]”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 34, 1997, p. 107 [recenzie]
- „Aurel Vlad”, *Artelier*, nr. 1, decembrie 1997, pp. 20–21
- „Stela Lie (Galeria Căminul Artei)”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 1 (49), ianuarie 1997, p. 45
 - versiune în engleză: catalogul *Stela Lie* [București, 1997]
- „Jakabos Olsefszky Imola (Centrul Cultural Maghiar)”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 1 (49), ianuarie 1997, p. 45
- „Mircea Vasile Mureșan (Galeria Căminul Artei)”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 3 (51), martie 1997, p. 51
- „Expoziția Vasile Kazar (Muzeul de Artă Bacău)”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 5 (53), mai 1997, pp. 52–53
- „Retrospectivă Aurelian Dinulescu”, *Tribuna*, anul 113, nr. 1958, 11 iulie 1997, p. 3
- „Rigoare și sensibilitate formativă – expoziția unui grup de absolvenți de la Academia Națională de Artă, București (Ambasada Mexicului)”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 7 (55), iulie 1997, p. 54
- „«Astăzi, criticul de artă este un participant, un actant»”, *Paralela 45* (supliment al ziarului *Renașterea bănățeană*), nr. 2274, 5 august 1997, pp. 1, 2 [dialog cu Ioan Iovan]
- „Georg Baselitz, gravuri 1965–1992”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 10 (58), octombrie 1997, p. 43
- „In memoriam: Ion Bitzan”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 11 (59), noiembrie 1997, p. 43
- „Centrul artistic de la Baia Mare și tendințele înnoitoare de la începutul secolului XX (I)”, *Arhitext Design*, anul 7, nr. 12 (60), decembrie 1997, pp. 43–44
- „Constantin Greco”, în catalogul *Constantin Greco*, IDEA Print, Cluj-Napoca, [1997], pp. 4–5
- „[Laurențiu Mogoșanu]”, în catalogul *Laurențiu Mogoșanu*, Centrul Soros pentru Artă Contemporană, București, 1997
- „[Viziunea picturală a lui Emanoil Marcu]”, în pliantul expoziției *Emanoil Marcu*, Galeria Orizont, București [1997]
- „Buculei, Mihai”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 15, K.G. Saur, München–Leipzig, 1997, p. 9

1998

- „Exposition rétrospective: Alexandru Țipoia (1914–1993), Le Musée National d'Art, Bucarest 1998”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 35, 1998, pp. 93–94 [cronică]

- „Centrul artistic de la Baia Mare și tendințele înnoitoare de la începutul secolului XX (II)”, *Arhitect Design*, anul 8, nr. 1 (61), ianuarie 1998, pp. 44–45
- „Tânărul Vlasiu în oglinda criticii”, *Vatra*, anul 27, nr. 5, mai 1998, pp. 52–55
 - reluat în Ioana Vlasiu, Ioan Șulea, Cora Fodor (ed.), *Ion Vlasiu, 1908–1997*, Muzeul de Artă Târgu-Mureș, Cluj-Napoca, 2015, pp. 11–15
 - versiune în engleză: „Ion Vlasiu: The Portrait of the Artist as a Young Man”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 41–42, 2004–2005, pp. 79–90
- „Ștefan Rusu”, în catalogul *Ștefan Rusu*, Centrul Soros pentru Artă Contemporană, Chișinău, 1998
- „Accente”, în catalogul *Expoziția concurs de pictură și grafică „Accente”*, Galeria Apollo, București, 1998
- „Chintilă, Spiru”, „Chintilă-Vasiliu, Simona”, „Chira, Alexandru”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 18, K.G. Saur, München–Leipzig, 1998, pp. 557, 568
 - „Ciubotaru, Florin”, „Cizmaru, Mihai”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 19, K.G. Saur, München–Leipzig, 1998, pp. 313, 339
 - „Cojan, Aurel”, „Comșa, Titina”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 20, K.G. Saur, München–Leipzig, 1998, pp. 186, 474

1999

- „Cuvânt înainte”, în Aurel Popp, *La capătul unei vieți...* (fragmente de jurnal și alte scrieri), selecție, traducere, note și prefață de Judit Erdős, Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 1999
- „La rétrospective Ion Țuculescu, 1998”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 36–37, 1999–2000, p. 167 [cronică]
- „Expoziția de gravură Max Klinger”, *România literară*, anul 32, nr. 40, 6–12 octombrie 1999, p. 22
- „Accente la a doua ediție”, în catalogul *Expoziția concurs de pictură și grafică „Accente”, ediția a II-a*, Galeria Apollo, București, 1999
- „Cristea, Nicolae”, „Csáky-Copony, Grete”, „Cseh, Gusztáv”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 22, K.G. Saur, München–Leipzig, 1999, pp. 325, 517, 525
- „Culluri, Nestor”, „Cumpătă, Alexandru”, „Czekelius, Otto”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 23, K.G. Saur, München–Leipzig, 1999, pp. 66, 90, 296

2000

- „Vechi colecții de artă europeană din Transilvania”, în *Patrimoniul cultural național. Strategia conservării – O strategie a integrării în circuitul valorilor europene*, Univers Enciclopedic, București, 2000, pp. 75–81
- „Valeriu Mladin: Ipostazierea jertfei”, *Arta*, serie nouă, nr. 1, 2000, p. 29
- „Institutul de Istoria Artei «George Oprescu» al Academiei Române la 50 de ani de activitate”, *Arta*, serie nouă, nr. 1, 2000, p. 38
 - versiune în franceză: „L’Institut d’Histoire de l’Art «G. Oprescu» de l’Academie Roumaine à 50 ans”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 36–37, 1999–2000, pp. 167–168
- „Florin Ciubotaru”, *Arta*, serie nouă, nr. 2, 2000, p. 22
 - reluat în catalogul *Florin Ciubotaru*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2009
- „Prefață”, în catalogul *Palkó Ernő: Terra – Millenium*, Galeria Căminul Artei, București, 2000
- „Damian-Eyrignoux, Monica”, „Dan, Theodor”, „Dancea, Silviu”, „Dancea-Uncov, Iza”, „Daneț-Demetrescu, Cornelia”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 24, K.G. Saur, München–Leipzig, 2000, pp. 13, 62, 74, 106
 - „Dedu, Cornelia Victoria”, „Delmondo, Angela”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 25, K.G. Saur, München–Leipzig, 2000, pp. 164, 511
 - „Demetrescu-Dem, Ion”, „Depner, Margarete”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 26, K.G. Saur, München–Leipzig, 2000, pp. 55, 224

2001

- (împreună cu Mariana Vida) „Mattis-Teutsch und die rumänische Avantgarde”, în *Mattis-Teutsch und Der Blaue Reiter*, Haus der Kunst, München, 2001, pp. 83–97
- „Brâncuși și estetica Art deco”, în *Brâncuși la apogeu. Noi perspective*, Univers Enciclopedic, București, 2001, pp. 171–174
 - versiune în franceză: „Brancusi et l'esthétique de l'Art déco”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 38, 2001, pp. 69–71
- „Új tárgyiasság, új klasszicizmus az erdélyi magyar festészetben” [Noua obiectivitate și Noul clasicism în pictura maghiară din Transilvania], în *«Külön világban és külön időben»: A 20. századi magyar képzőművészet Magyarország határain kívül*, Magyar Képzőművészek és Iparművészek Társasága, Budapest, 2001, pp. 84–87
- (împreună cu Mariana Vida) „A litografiá kezdetei havasalföldön” [Începuturile litografiei în Țara Românească], în *Barabás Miklós 1810–1898. Előadások a művész halálának 100. évfordulójára szervezett konferencián*, Charta, Sepsiszentgyörgy, pp. 15–25
- „Expoziție comemorativă George Apostu”, *Arta*, serie nouă, nr. 3, 2001, p. 14
- „Nicolae Alexi: Recursul la desen”, *Arta*, serie nouă, nr. 3, 2001, p. 24
- „La redeschiderea Galeriei de artă românească modernă”, *România literară*, anul 34, nr. 26, 4–10 iulie 2001, pp. 14–15
 - versiune în franceză: „Inauguration de la Galerie d'art roumain moderne, Musée National d'Art de la Roumanie”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 38, 2001, pp. 118–119
- „Accente și Amprente”, în catalogul *Expoziția concurs de pictură și grafică „Accente și Amprente”, ediția a IV-a*, Galeria Apollo și Galeria Căminul Artei, București, 2001

2002

- „Istorismul și pictura românească din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Câteva repere”, în Marius Porumb, Aurel Chiriac (ed.), *Artă românească, artă europeană. Centenar Virgil Vătășianu*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2002, pp. 323–329
- „Aspecte simboliste în opera lui Octavian Smighelschi”, în Marius Porumb, Aurel Chiriac (ed.), *Sub zodia Vătășianu. Studii de istoria artei*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2002, pp. 175–178
- „Posteritatea lui Brâncuși în sculptura românească”, în *Constantin Brâncuși. Destinul postum*, Editura Ministerului de Interne, București, 2002, pp. 127–132
 - versiune în franceză: „La postérité de Brancusi dans la sculpture roumaine”, *Ligeia*, nr. 57–60, 2005, pp. 193–196
- „Andrei Pintilie” în Andrei Pintilie, *Ochiul în ureche. Studii de artă românească*, Meridiane, București, 2002 (colecția „Biblioteca de artă”), pp. 7–9 [prefață]
 - reluat în *Observator cultural*, anul 2, nr. 145, 3 decembrie 2002, cu titlul „Amintirea unui prieten”
- „Meditációk a sorsról” [Meditații asupra destinului], *A Hét*, anul 32, 9 mai 2002, p. 17
- „The Project Rome, or about the Temptation of Power”, „Day 1 Jánosi Antal: New Arcadia”, „Day 2 Tódor Zsuzsanna: The Hanging Gardens of Babylon”, „Day 3 Botár László: The Temptation of Pleasure”, „Day 4 Léstyán Csaba: Abyss”, „Day 5 Berszán Márkos Zsolt: Pandora's Box”, „Day 6 Baris Elemér: Hymn of the Sun”, „Day 7 Márkos András: Our Salvation, the Kitsch”, „Day 8 Csillag István: Alive”, „Day 9 Sbârciu Ioan: Don Quijote”, „Pilgrimage – Lăzarea, Harghita County”, în catalogul *Project Rome – Temptation*, Alutus, Miercurea Ciuc, 2002
 - versiune în maghiară: „Pelegrinatio – a Róma-projekt, vagy a hatalom kísértése”, *Művelődés*, 18 octombrie 2002, p. 4
- „[Gravurile Veronicăi Bodea Tatulea]”, în catalogul *Veronica Bodea Tatulea*, Muzeul de Artă, Brașov, 2002, p. vii
- „[Ioan Șeu]”, în catalogul *Ioan Șeu: Sculptură*, Galeria Forma, Deva, 2002
- „Accente și Amprente la a V-a ediție”, în catalogul *Expoziția concurs de pictură, sculptură și grafică „Accente și Amprente”, ediția a V-a*, Galeria Apollo și Galeria Căminul Artei, București, 2002

2003

- „Thorma és a bukaresti Szalon” [János Thorma și Salonul bucureștean], în *Thorma János, 1870–1937*, Thorma János Múzeum, Kiskunhalas, 2003, pp. 155–160
- „Octav Grigorescu sau despre o poetică picturală a contemplației”, în *Artă, istorie, cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb*, Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003, pp. 395–397
- „Theodor Enescu et l’art roumain contemporain”, *Revue roumaine d’histoire de l’art. Série Beaux-Arts*, vol. 39–40, 2002–2003, pp. 163–164
- „Alexandru Ciucurencu în constelația artei europene”, *Academica*, anul 13, nr. 18, 2003, septembrie 2003, pp. 8–9
- „Autopsierea umanului cu mijloace artistice radicale”, *Observator cultural*, anul 3, nr. 192, 28 octombrie 2003, p. 23
 - reluat în catalogul *Autopsie: Berszán, Jánosi, Kelemen*, Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, Mogoșoaia, 2007, p. 6 („Timpul I”)
- „Hozta Isten, Vaszary Úr!” [Bun-venit, Domnule Vaszary!], în catalogul *Hozta Isten, Vaszary Úr!*, Harghita Visual Art, Vaszary Képtár, Kaposvár, 2003
- „*Bunavestire Art*”, în catalogul *Bunavestire Art XVII*, Muzeul Țării Oașului, Negrești-Oaș, 2003

2004

- „Fadrusz János és az európai historizáló szobrászat”, în „*Szivekben égjen a láng*”. *Fadrusz János-émlékönyv*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2004, pp. 47–50
 - versiune în franceză: „János Fadrusz et l’historisme européen”, *Revue roumaine d’histoire de l’art. Série Beaux-Arts*, vol. 48, 2011, pp. 59–64
- „Pictură și fotografie”, *Observator cultural*, anul 4, nr. 204, 20 ianuarie 2004
- „Matematician fantast și rafinat căutător de armonii picturale”, *Observator cultural*, anul 4, nr. 242, 12 octombrie 2004
 - reluat în catalogul *Liviu Stoicoviciu: Pictură–sculptură*, București, 2004
- „Sub semnul «Grafiterrei»”, *Tribuna*, nr. 55, 2004
 - reluat în catalogul *Palkó Ernő: Terra Magica*, IDEA Design & Print, Cluj-Napoca, 2017, p. 14
- „Cu gândul la Ioan Cuciurcă”, în catalogul *Ioan Cuciurcă*, Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, Mogoșoaia, 2004, p. 10

2005

- *Nina Arbore*, ARC, Chișinău, 2005 (colecția „Maeștri basarabeni din secolul XX”)
 - rezumat în albumul *Arta maeștrilor basarabeni din secolul XX*, ARC, Chișinău, 2016
- (împreună cu Jenő Murádin) *Géza Kádár*, Séfer Kft., Nyíregyháza, 2005
- „Luminița Gliga și itinerariile inițiatice ale artei”, *Gazeta de Transilvania*, 27 octombrie 2005, p. 3
 - reluat în catalogul *Luminița Gliga*, Brașov, 2005
- „Propuneri de arhitectură a luminii”, *Gazeta de Transilvania*, 17–18 septembrie 2005, p. 4 [interviu de Gabriela Banu]
- „Expoziția Dorin Coltofeanu”, în catalogul *Dorin Coltofeanu*, Galeria Etalon, Râmnicu-Vâlcea, 2005
 - reluat în albumul *Dorin Coltofeanu*, Nemira, București, 2011, p. 30
- „Constantin Canache între mitologie și impulsurile realității”, în catalogul *Canache*, București, 2005, pp. 92–93
- „Andrei, Antoaneta”, „Atanase, Marius”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, Nachtragsband 1, K.G. Saur, München–Leipzig, 2005, pp. 340, 508
 - „Frimu, Vladimir”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 45, K.G. Saur, München–Leipzig, 2005, p. 246
 - „Gall, Maria”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 47, K.G. Saur, München–Leipzig, 2005, p. 514

2006

- „Mihai Drișcu – o evocare”, în Mihai Drișcu, *Oglindă cu memorie*, ediție îngrijită și postfață de Constantin Severin, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, Suceava, 2006, pp. 3–6 [prefață]
- „Remus Niculescu, mon maître”, *Revue roumaine d’histoire de l’art. Série Beaux-Arts*, supliment, 2006, pp. 4–7
- (împreună cu Mariana Vida) „Grafica modernistă din România în anii 1930–1940”, *Apostrof*, anul 17, nr. 12 (199), decembrie 2006, p. 21
- „Corneliu Baba – o linie a modelelor”, *Academica*, anul 17, nr. 56–57 (193–194), noiembrie–decembrie 2006, pp. 21–23
- „Expoziție Liviu Stoicoviciu la Muzeul de Artă din Cluj”, *Tribuna*, serie nouă, anul 5, nr. 88, 1–15 mai 2006, p. 36
- „Gheorghe (Gyuri) Kazar (1951–2006)”, *Altitudini*, anul 1, nr. 4, iunie 2006, p. 41 [necrolog]
- „[Prefață]”, în catalogul *Alexandru Cernat*, Galeria Căminul Artei, București, 2006
- „[Prefață]”, în catalogul *Liviu Călinescu*, Galeria Simeza, București, 2006
- Murádin Jenő, *Szopos Sándor*, în românește de Gheorghe Vida, Tibera, Budapesta, 2006
- „Gălușcă, Paraschiva”, „Ganța, Mihaela”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 48, K.G. Saur, München–Leipzig, 2006, pp. 174, 410
- „Găvenea, Constantin”, „Găvenea Ștefan”, „Gavrilean, Dimitrie”, „Gavrilov, Mihail”, „Gavriș, Dan”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 50, K.G. Saur, München–Leipzig, 2006, pp. 333, 334, 354, 360, 365
- „Ghenădescu, Fred”, „Gheorghe, Constantin”, „Gheorghiu, Dragoș”, „Gheorghiu, Val”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 52, K.G. Saur, München–Leipzig, 2006, pp. 494, 497, 499, 500

2007

- „Mattis Teutsch și avangarda românească”, în Erwin Kessler (ed.), *Culorile Avangardei*, Institutul Cultural Român, București, 2007, pp. 62–95
 - versiune în franceză cu adăugiri: „Hans Mattis Teutsch et les métamorphoses de l’avant-garde roumaine”, *Ars*, vol. 41, nr. 2, pp. 166–185
- „Aspects symbolistes dans l’œuvre de quelques artistes de Transylvanie”, *Revue roumaine d’histoire de l’art. Série Beaux-Arts*, vol. 44, 2007, pp. 37–47
- „Canova, dans și desen”, *Ziarul de duminică*, 7 octombrie 2007, nr. 39 (371), p. 1
- „Lecția (de) slovacă”, *Ziarul de duminică*, 28 octombrie 2007
- „Făcătorul de semne”, în catalogul *Alexandru Păsat*, Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, Mogoșoaia, 2007
- „Autopsierea umanului cu mijloace artistice radicale (Timpul II)”, în catalogul *Autopsie: Berszán, Jánosi, Kelemen*, Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, Mogoșoaia, 2007, p. 6
- „[Prefață]”, în catalogul *Rita Shapira-Shain*, București, 2007
- „[Lumea lui Cogeaalac]”, în pliantul expoziției *Aurel Gheorghiu Cogeaalac*, Librăria Cărturești, București, 2007
- „Baciu, Mircea”, „Beja, Gabriela”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, Nachtragsband 2, K.G. Saur, München–Leipzig, 2007, pp. 26, 400
- „Ghiață, Nicolae”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 53, K.G. Saur, München–Leipzig, 2007, p. 28

2008

- „Nicolae Grigorescu și metamorfozele receptării critice”, în Ioana Vlasiu (ed.), *Nicolae Grigorescu și modernitatea*, Do-MinoR, București, 2008, pp. 67–75
- „Dan Grigorescu (1931–2008)”, *Revue roumaine d’histoire de l’art. Série Beaux-Arts*, vol. 45, 2008, pp. 166–167

- „Carnavalul ca *theatrum mundi*: Expoziția Maria Kopacz”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 17 (304), 2008, p. 29
- „Dialog cu himera: Expoziția Vasile Kazar la Institutul Cultural Român, București”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 18 (305), 2008, p. 29
- „Navigravorul solitar: In memoriam Marcel Chirnoagă (1930–2008)”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 19 (306), 2008, p. 29
- „Grigorescu și pictorii-gravori ai Școlii de la Barbizon”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 20 (307), 2008, p. 29
- „Ipostaze ale gândirii simbolice: Absolventele clasei de pictură Alexandru Chira”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 21 (308), 2008, p. 29
- „De două ori Gliga”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 22 (309), 2008, p. 29
- „Anca Mureșan și revigorarea «purei vizualități» (Galeria-Anticariat Curtea Veche)”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 23 (310), 2008, p. 29
- „Conexiuni armânești (Galeria Orizont)”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 24 (311), 2008, p. 29
- „Napoleon al III-lea și Principatele Române”, *Astra*, anul 3 (42), nr. 25 (312), 2008, p. 29
- „Boca, Ștefan”, „Bodea Tatulea, Veronica”, „Brăilean, Marcel”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, Nachtragsband 3, K.G. Saur, München–Leipzig, 2008
- „Goidaci, Gheorghe (Geo)”, „Golici, Ana”, „Golici, Nicolae”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, vol. 57, K.G. Saur, München–Leipzig, 2008

2009

- „De Baia Mare à Zürich: Johann von Tscharner”, *Revue roumaine d'histoire de l'art. Série Beaux-Arts*, vol. 46, 2009, pp. 57–64
 - versiune în maghiară: „Nagybányától Zürichig: Johann von Tscharner”, în „*A feledés árja alól új földeket hódítok vissza*”. *Írások Timár Árpád tiszteletére*, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Budapest, 2009, pp. 195–202
- „Sub semnul desenului, la Galeria Simeza”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 26 (313), 2009, p. 29
- „În căutarea punctelor de sprijin: Expoziția Anca Boeriu la Galeria Simeza”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 27 (314), 2009, p. 29
 - reluat în catalogul *Anca Boeriu: Puncte de sprijin*, UNARTE, București, 2009, pp. 82–83
- „Expoziție-Atelier”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 29 (316), 2009, p. 29
- „Pădurea de sculpturi”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 30 (317), 2009, p. 29
- „Un secol de pictură sârbă: 1850–1950”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 31 (318), 2009, p. 29
- „Un album dedicat lui Florin Ciubotaru”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 32 (319), 2009, p. 29
- „«Case cu suflet» ale arhitectei Henrieta Delavrancea Gibory”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 34 (321), 2009, p. 29
- „Energiele culorii: Expoziția Cristiana Călinescu Fodor și Vlad Iulian Fodor”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 35 (322), 2009, p. 29
 - „Ipostaze ale modernismului în pictura din Bulgaria, Grecia și România (1910–1940)”, *Astra*, anul 4 (43), nr. 36 (323), 2009, p. 29
 - „Greculesi, Elena”, în *Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, mitherausgegeben und begründet von Günter Meißner, vol. 61, K.G. Saur, München–Leipzig, 2009

2010

- „Mattis Teutsch și elaborarea unei semiotici plastice originale”, *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, număr special, 2010, pp. 23–26
 - versiune prescurtată: *Astra*, anul 4 (43), nr. 28 (315), 2009, p. 29
- „Veneția și pictorii români”, *Caiete critice*, 2010/nr. 3 (269), pp. 78–80

2011

- „Andrei, Antoaneta”, „Atanase, Marius”, „Balogh, Péter”, „Beju, Gabriela Silvia”, „Benczédi, Ilona (Ileana)”, „Bolea, Aurelian”, „Borgo-Prund, Arnold”, „Boștină, Valentina Elena”, „Brândușescu (Șerban), Delia”,

„Buculei, Mihai”, „Cernat-Popp, Theodora”, „Chira Alexandru”, „Cosăceanu-Lavrillier, Margareta”, „Cristea, Simion”, „Culluri, Nestor”, „Czitrom, Béla”, „Daicu, Nicolae”, „Depner, Margarete”, „Dienes, Attila”, „Gallas, Ferdinand (Nándor)”, „Gavriș, Dan”, „Gălușcă, Paraschiva”, „Ghiață, Nicolae”, „Goidaci, Geo (Gheorghe)”, „Golici, Nicolae”, „Gyarmathy, János”, „Gyenge, Imre”, în Ioana Vlasiu (ed.), *Dicționarul sculptorilor din România, secolele XIX–XX*, vol. I, A–G, Editura Academiei Române, București, 2011, pp. 30–31, 41–42, 46–48, 60–61, 61–62, 75–76, 76–77, 80–81, 92–93, 97–98, 124–125, 130–131, 153–154, 163–164, 169–170, 172–173, 174, 184–185, 185–186, 223–225, 225–226, 226–227, 236, 241, 242, 253–254, 254

- „Nicolae Ghiață”, *Bucovina literară*, anul 22, nr. 9 (247), septembrie 2011, p. 45

2012

• „Dimensiunea sacrului”, în catalogul *Aurel Contraș*, Centrul Cultural Palatele Brâncovenești, Mogoșoaia, 2012, p. 62

• „Károly, Kondrák”, „Korondi, Jenő”, „Kós, András”, „Ladea, Romul”, „Löwith, Marc Egon”, „Mattis Teutsch, Hans”, „Moldovan, Traian”, „Patrichi-Smulți, Grigore”, „Păsat, Alexandru”, „Săliște, Sergiu”, „Semenescu, Valeriu”, „Szervátiusz, Jenő”, „Szervátiusz, Tibor”, „Szobotka, Andrei (András)”, „Șeu, Ioan”, „Törös, Gábor”, „Vetro, András”, „Vetro, Artur”, „Vida, Gheza (Geza)”, în Ioana Vlasiu (ed.), *Dicționarul sculptorilor din România, secolele XIX–XX*, vol. II, H–Z, Editura Academiei Române, București, 2012, pp. 80, 81–82, 82–84, 90–92, 99–100, 123–126, 151–153, 204–205, 209–211, 267–268, 274–275, 305–307, 307–308, 308–309, 313–314, 325–326, 343–344, 344–345, 346–348

2013

- „[Operele lui Răzvan Paul Mihăescu]”, în catalogul *Răzvan Paul Mihăescu: Învățătură*, București [2013]
- „Figura lui Vlad Țepeș în opera lui Theodor Aman”, *Studii și cercetări de istoria artei. Artă plastică, Serie nouă*, vol. 3 (47), 2013, pp. 53–56
- „La centenarul sculptorului Gheza Vida: O evocare târzie”, în Marius Porumb (ed.), *Gheza Vida. Centenar 1913–2013*, Editura Academiei Române, București, 2013, pp. 145–155
 - reluat în *Tribuna*, anul 12, nr. 267, 16–31 octombrie 2013, pp. 25–27

PAVEL CHIIHAIA

(1922–2019)

Anul acesta, pe data de 18 iunie, la venerabila vârstă de 97 de ani, în Bavaria, la München, s-a stins din viață Pavel Chihaiia – talentat romancier, prolific eseist și eminent istoric de artă, preocupat în special de cercetarea culturii medievale românești. A avut parte de un destin „labirintic”, cu perioade de ascensiune și „căderi” vertiginoase, cu debuturi promițătoare dar și cu ani grei în care a fost supus persecuțiilor. Născut pe data de 23 aprilie 1922 la Corabia (oraș din interbelicul județ Romanați, actualmente situat în județul Olt) în familia funcționarului Ion Chihaiia și a soției sale Elena, născută Crăciunescu, Pavel Chihaiia de la vârsta de patru ani – după decesul mamei – este adoptat și crescut de o mătușă, petrecându-și restul copilăriei și adolescenței la Constanța, unde învață la liceul „Mircea cel Bătrân”. În perioada 1941-1945 viitorul istoric de artă își continuă studiile la Facultatea de Litere a Universității din București unde debutează și în calitate de literat.

Din anul 1958 și – cu mici întreruperi – până în anul 1978, când împreună cu soția sa Maria Ioana (Mira) a cerut azil politic în Germania, Pavel Chihaiia a fost cercetător la Institutul de Istoria Artei din București. Angajarea sa de către George Oprescu – fondatorul și primul director al institutului menționat – a devenit posibilă datorită „liberalizării” tacite, îngăduite tactic la sfârșitul anilor '50 de către conducerea comunistă. La acea dată Chihaiia era deja un scriitor cunoscut, autor al piesei de teatru „Viața ascunsă”¹, a mai multor nuvele, al operei dramatice „La farmecul nopții” (pentru care i s-a decernat *Premiul scriitorilor tineri* din anul 1945²) și al romanului „Blocada”³. Deceniul anterior angajării la institut a fost, probabil, cea mai dificilă perioadă din viața scriitorului și viitorului – la acel moment – istoric de artă: or, după scurtul *intermezzo* dintre anii 1944 și 1948, când Chihaiia termină cursurile Facultății de litere din București (la care se înscriesese încă din 1941⁴), când lucrează ca impiegat la Direcția Generală a Teatrelor⁵ și când scrie cronici

¹ Această piesă a rămas nepublicată în anul 1945, dar era cunoscută în cercurile iubitorilor de teatru, vezi: Ghizela Cosma & Ioan Tomoiagă, *op. cit.*, p. 205.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem*, p. 206.

⁴ *Ibidem*, p. 205.

⁵ *Ibidem*, p. 207.

plastice la ziarele „Timpul”⁶, „Ecol”, „Fapta”, „Universul literar” și „Lumea”⁷, urmează o îndelungată perioadă de prigoană, în care scriitorul este arestat, ulterior – din lipsă de probe – eliberat, dar constrâns „să-și câștige existența prin munci necalificate de zidar, caloriferist, de om de serviciu la Policlinica de Copii din București sau, în cel mai bun caz, de figurant la teatrele *Nottara* și *Tineretului* din capitală”⁸. Noul regim comunist – cu metodele-i proletcultiste de dirijare a culturii – retrage din librării și arde la propriu romanul „Blocada”, tipărit la Editura *Cultura Națională* în 1947⁹, impunându-i scriitorului o lungă și forțată „hibernare” – de 12 ani –, în care ultimul își găsește consolarea doar grație unor traduceri din poeți englezi¹⁰, – traduceri – rămase nepublicate timp de decenii.

Scriitorul recunoaște că devenind angajat al Institutului de Istoria Artei și fiind silit de circumstanțe să cerceteze arta Evului Mediu, a fost nevoit să ia „viața de la capăt”¹¹. Neavând studii de istoric de artă, el nu dispunea inițial de pregătirea necesară pentru a cerceta un domeniu atât de complex precum sunt secolele de mijloc din cultura Țării Românești. Însuși Chihaia mărturisea că „deși colegii îi erau foarte binevoitori și favorabili, nu le-a trebuit multă vreme să se lămurească cât de îndepărtat, cât de inocent era el față de preocupările lor (...)”¹². Așa că, cu disperarea celui ce are în față alternativa pierderii locului de muncă într-o perioadă istorică lipsită de speranțe, dar și cu o autentică curiozitate și cu o admirație tot mai mare pentru noul său domeniu de aplicare a sânguinței înăscute și a erudiției acumulate pe parcursul anilor, a reușit în scurt timp – și cu brio – să depășească acest handicap. *Mi-a trebuit câțiva timp să mă dezmeticesc* – va spune peste câteva decenii scriitorul și, după o scurtă pauză va mai adăuga – *de fapt, trebuia să aleg un drum de activitate care îmi era necunoscut*¹³.

Pe parcursul celor două decenii cât a activat în cadrul Institutului de Istoria Artei Pavel Chihaia și-a elaborat partea majoră a operei științifice – peste șaptezeci de studii de istoria culturii și artei – multe dintre care au fost în anul 1998 retipărite de editura „Albatros” în vasta sinteză cu genericul „Arta medievală”, compusă din cinci volume¹⁴. Primul volum al acestei sinteze, intitulat *Monumente din cetățile de scaun ale Țării Românești*, corespunde volumului VI al *Operei omnia* a scriitorului (publicată de editura „Ex Ponto” în 2010¹⁵) și are drept scop prezentarea unei serii de monumente din vechile cetăți de scaun Argeș, Câmpulung-Muscel și Târgoviște. Trebuie însă subliniat faptul că varianta inițială a acestui volum a apărut încă în anul 1974 la Editura *Meridiane* din București.

Cele trei vechi capitale ale Țării Românești – Curtea de Argeș, Câmpulung și Târgoviște – au fost prezentate de Pavel Chihaia în ordinea vechimii, cu un accent deosebit pe primele două, unde există foarte puține rămășițe din reședințele lor domnești. Problema identificării voievozilor îngropați în necropola Bisericii Sfântul Nicolae a fost cercetată în primul capitolul al cărții, intitulat *Necropola primilor Basarabi din Curtea de Argeș*¹⁶. Autorul a încercat să dateze mormintele conform unor criterii stilistice și a propus chiar o nouă cronologie a acestor monumente funerare. El a ajuns la concluzia că mormintele medievale aparțin unei perioade destul de scurte din a doua jumătate a secolului al XIV-lea: mai exact perioada ce se întinde de la urcarea pe tron a lui Vladislav I (primul domn îngropat la loc de onoare în biserică) și până la domnia lui Mircea cel Bătrân care, după cum știm, a ales să fie înhumat la mănăstirea Cozia.

În capitolul trei¹⁷ Chihaia a încercat să deducă funcția inițială a Bisericii Domnești din Curtea de Argeș, luând în considerare conținutul unor documente referitoare la Biserica Episcopală – ctitorie a lui Neagoe Basarab – în care sunt consemnate pământurile aparținând așa-numitului lăcaș anterior. Rezultatele acestei cercetări i-au permis istoricului de artă să emită ipoteza conform căreia Biserica Domnească Sfântul Nicolae, unde au fost îngropați voievozii, a servit mai întâi ca biserică metropolitană.

Portretele domnilor din bisericile Domnească și Episcopală din Curtea de Argeș sunt prezentate în capitolul al patrulea al volumului¹⁸, unde se încearcă nu numai stabilirea identității personajelor, ci și

⁶ Gheorghe Grigurcu, *Destinul unui rezistent: Pavel Chihaia*, în: *România Literară*, 2001, nr. 41, citat după https://arhiva.romlit.ro/index.pl/destinul_unui_rezistent_pavel_chihaia

⁷ Vezi: <https://crispedia.ro/pavel-chihaia/>

⁸ Ghizela Cosma & Ioan Tomoiagă, *op. cit.*, p. 207.

⁹ Ovidiu Pecican, *op. cit.*, p. 211.

¹⁰ Gheorghe Grigurcu, *op. cit.*

¹¹ Pavel Chihaia, *Legendele unei lumi posibile*, 2000.

¹² Gheorghe Grigurcu, *op. cit.*

¹³ Pavel Chihaia, *Opera omnia, IX: Căutări în orizontul timpului*, Constanța, 2010, p. 7.

¹⁴ Idem, *Arta medievală*, Vol. 1-5, București, 1998.

¹⁵ Idem, *Opera omnia, VI: Cultura medieval. Monumente din cetățile de scaun ale Țării Românești*, Constanta, 2010.

¹⁶ Idem, *Arta medievală*, Vol. 1, p. 9-35.

¹⁷ *Ibidem*, p. 56-74.

¹⁸ *Ibidem*, p. 75-94.

depistarea semnificației imaginilor voievodale, – semnificație – legată atât de rolul și de statutul monumentelor respective, cât și de viziunea epocii în care portretele au fost zugrăvite.

Reședința domnească din Câmpulung-Muscel face obiectul unui studiu mai dezvoltat, care constituie conținutul capitolului al optulea al volumului¹⁹. Aici Chihaia propune o reconstrucție a celor trei etape ale construcției reședinței, datorate, respectiv, domnitorilor Nicolae Alexandru, Matei Basarab și Alexandru Ghica. Pentru cercetarea primelor două etape autorul folosește atât elementele dezvăluite de săpături – încă incomplete la acea perioadă – cât și câteva mici sondaje arheologice. Vestigiile acestor două etape, atât de puțin cunoscute, dar atât de importante pentru istoria și cultura românească, sunt inventariate și analizate cu multă acuritate de către cercetător. Cât privește cele trei incinte principale – cele ale bisericii, ale spitalului și ale hanului – ele sunt, de asemenea, studiate în detaliu.

Ultimul capitol al cărții – cel de al treisprezecelea²⁰ – propune să stabilească câteva fapte importante referitoare la originea și structura capitalelor din Țara Românească. Folosind un material documentar original și mai multe investigații făcute în teritoriu, la fața locului, care au constituit și fundamentul altor capitole ale volumului, autorul ajunge la concluzia că, spre deosebire de unele castele de reședință occidentale, construite în perioada fărâmițării feudale care s-a reflectat chiar și în locația lor inaccesibilă, reședințele din Țara Românească s-au format la sfârșitul Evului Mediu, într-o epocă de centralizare, în care avantajele comerciale le depășeau pe cele militar-defensive; de aceea, aceste reședințe românești nu se găsesc pe vârfurile accidentate ale munților, ci se află în apropierea unor râuri, în proximitatea unor rute comerciale importante.

Volumul doi al pentalogiei lui Chihaia – intitulat *Învățăături și mituri în Țara Românească*²¹ – a văzut lumina tiparului în anul 1976 la București, la Editura Academiei Republicii Socialiste România, având inițial titlul *De la „Negru Vodă” la Neagoe Basarab*²². El este conceput ca o continuare a primului volum și își propune – în prima parte²³ – să prezinte mănăstirea Argeș și scrierea parenetică *Învățăturile lui Neagoe către fiul său Theodosie*, iar – în partea a doua²⁴ – o serie de opere legate de apariția la începutul secolului al XVI-lea a personajului mitic Negru Vodă, întemeietor legendar al Țării Românești.

Volumul trei²⁵, intitulat *Țara Românească între Bizanț și Occident*, a fost publicat la Iași, deja după revoluție, în anul 1995, de către editura *Institutul European*. Scopul cărții era să ofere cititorului o viziune polifonică asupra artei și culturii medievale din Țara Românească, o viziune în care tradiționalul vector bizantin și sud-slav să fie întregit de cel occidental și central-european, – vector – poate mai puțin accentuat, mai puțin vizibil, dar, cu certitudine, prezent și în zonele situate la sud și la est de Carpați. Trebuie spus că pe tot parcursul cărții, de la primul capitol²⁶ – în care se analizează trăsăturile balcanice și cele occidentale ale miniaturilor din faimosul *Chronicon Pictum*, evocând victoria lui Basarab și înfrângerea lui Carol Robert – și până la cel de al optsprezecelea²⁷ – în care avem o prezentare a modelelor ecumenice și voievodale ale domnilor Țării Românești (de la biblicul rege David sau Constantin cel Mare și până la miticul Negru Vodă și strălucitul Neagoe Basarab!) – autorul urmărește să extragă cu acuritate și sărguință trăsăturile care se leagă de o lume sau alta, atent desigur și la străvechiul fundament al tradițiilor vernaculare. O atenție sporită merită investigațiile lui Pavel Chihaia referitoare la cultura românească din epoca lui Matei Basarab: or, această epocă se vedește a fi extrem de receptivă la stilurile care s-au succedat în Europa Occidentală timp de jumătate de mileniu. Această toleranță, neașteptată pentru o țară de tradiție ortodoxă, relevă o puternică și semnificativă schimbare de viziune, – schimbare care este cu lux de amănunte descrisă de istoricul de artă român în capitolul *Renaștere și renașteri autohtone*²⁸ – capitol – care este inclus în partea a doua a volumului trei al pentalogiei și în care se simte influența – benefică în acest caz – al celebrei lucrări *Renaștere și renașteri în arta occidentală* a lui Erwin Panofsky²⁹, reputat corifeu al iconologiei secolului XX.

¹⁹ *Ibidem*, p. 163-227.

²⁰ *Ibidem*, p. 303-212.

²¹ *Idem*, *Arta medievală*, Vol. 2, București, 1998.

²² *Idem*, *De la „Negru Vodă” la Neagoe Basarab. Interferențe literar-artistice în cultura românească a evului de mijloc*, București, Ed. Academiei RSR, 1976.

²³ *Idem*, *Arta medievală*, Vol. 2, p. 9-126.

²⁴ *Ibidem*, p. 127-290.

²⁵ *Idem*, *Arta medievală*. Vol. 3. *Țara Românească între Bizanț și Occident*, București, 1998.

²⁶ *Ibidem*, p. 9-14.

²⁷ *Ibidem*, p. 233-250.

²⁸ *Ibidem*, p. 285-288.

²⁹ Erwin Panofsky, *Renaștere și renașteri în arta occidentală*, București, Ed. Meridiane, 1974.

Căutări în orizontul timpului este genericul celui de al patrulea³⁰ volum al pentalogiei lui Chihaiia. Aici au intrat mai multe studii, recenzii, amintiri, reflecții, evocări ale unor valoroși istorici de artă (cum este cazul lui Emil Lăzărescu³¹ sau a Mariei Ana Musicescu³²), note de călătorie ș. a. Un rol important în partea a treia a volumului îl joacă contribuțiile în legătură cu istoria artei medievale, pe care Pavel Chihaiia le-a citit la programul „Perspective europene”, alcătuit de Gelu Ionescu, pentru postul de radio „Europa liberă”³³. Istoricul de artă nu a prezentat toate luările de cuvânt la postul de radio menționat ci a ales 17 emisiuni, care i s-au părut mai sugestive³⁴. Intenția lui Chihaiia era de a informa fără părtinire pe cei de acasă în legătură cu preocupările Occidentului pentru valorile trecutului și de a face cunoscute noile cercetări ale culturii medievale existente la acea oră în Franța, Germania, Italia sau Marea Britanie. Ca și în volumele precedente, în toate aceste studii, recenzii sau luări de cuvânt accentul este pus pe caracterul sincretic al civilizației medievale. Or, autorul niciodată nu a considerat în mod separat evoluția culturii, a evenimentelor istorice, a vieții religioase, ci le-a cercetat întotdeauna împreună, manifestând întotdeauna o viziune de ansamblu asupra lumii înconjurătoare, exprimată atât prin forme extra-artistice cât și prin opere de artă.

Ultimul – cel de al cincilea³⁵ – volum al pentalogiei lui Chihaiia – intitulat *Sfârșit și început de ev* – își propune să scoată în evidență câteva opere de artă plastică și câteva scrieri de epocă care ilustrează tensiunile apărute între Biserica catolică și ordinele cavalierești în perioada de cotitură de la Evul Mediu spre Renaștere. În primă sa variantă – trunchiată și cu subtitlul *Reprezentări de cavaleri la începuturile Renașterii* –, cartea a fost publicată de către Editura Eminescu în anul 1977³⁶. De fapt, în această lucrare științifică are loc dezvoltarea unor idei prezente încă în teza de doctorat a cercetătorului, realizată în anii 1971-1973 la Sorbonna³⁷, sub îndrumarea profesorului Louis Grodecki³⁸, medievist și istoric al culturii de talie europeană. Obiectivul cărții consta în cercetarea împrejurărilor în care a apărut *decompoziția* în sculptura funerară occidentală. După cum a remarcat însuși Chihaiia în prefață³⁹, investigația sa s-a axat pe trei direcții conducătoare: a) tradiția *decompoziției* în literatura biblică și patristică; b) evoluția temei celor *Trei vii și trei morți*, în cadrul căreia apar, în pictură, corpuri în *decompoziție*; c) romanul *Recompensa lumii*, al lui Konrad von Würzburg, care a inspirat personajul *Prințul lumii*, sculptat în piatră pe fațada mai multor catedrale.

În încheierea acestui scurt omagiu adus memoriei eminentului cercetător și scriitor, vom menționa doar faptul că Pavel Chihaiia a încercat și – în mare parte a reușit – să identifice și să introducă în circuitul științific câteva trăsături importante ale civilizației medievale și premoderne din spațiul românesc. Extrem de rodnică și de bogată în consecințe s-a dovedit a fi teza lui de bază, conform căreia Țara Românească – situată atât în zona de influență a Occidentului cât și a Bizanțului, ulterior a Imperiului Otoman, – de-a lungul intervalului de timp cuprins între secolele al XIV-lea și al XVIII-lea a avut cel puțin două așa-numite *prerenășteri* – momente de remodelare semnificativă a mentalităților, de receptare a noilor modele culturale occidentale și de retopire a lor într-o sinteză artistică originală: cea dintâi în primul sfert al secolului al XVI-lea (epoca lui Neagoe Basarab) și cea de-a doua în mijlocul secolului al XVII-lea (epoca lui Matei Basarab).

Constantin I. Ciobanu

³⁰ Pavel Chihaiia, *Arta medievală*. Vol. 4. *Căutări în orizontul timpului*, București, 1998.

³¹ *Ibidem*, p. 86-90.

³² *Ibidem*, p. 91-93.

³³ *Ibidem*, p. 5.

³⁴ *Ibidem*, p. 179-221.

³⁵ *Idem*, *Arta medievală*. Vol. 5. *Sfârșit și început de ev*, București, 1998.

³⁶ *Idem*, *Sfârșit și început de ev. Reprezentări de cavaleri la începuturile Renașterii*, București, 1977.

³⁷ *Idem*, *Arta medievală*. Vol. 5, p. 7.

³⁸ Vezi: Ghizela Cosma & Ioan Tomoiagă, *op. cit.*, p. 208.

³⁹ Pavel Chihaiia, *Arta medievală*. Vol. 5, p. 7.